

Hommage velikoj pjevačici povodom 65. obljetnice smrti

MILKA T(E)RNINA

Uz otvorenje izložbe *Milka Trnina i London* koju Muzej grada Zagreba postavlja u Kraljevskoj operi u Londonu u rujnu

Piše: Marija Barbieri

Milka Trnina kao Tosca

Ono što je Maria Callas pedesetih godina dvadesetoga stoljeća značila za talijanski belkanto, to je Trnina na prijelazu iz devetnaestoga u dvadeseto stoljeće značila za pristup interpretaciji opusa Richarda Wagnera. Callas je dala smisao pjevačkom virtuozeu, Trnina je unijela ljepotu pjevanja

priručnicima, romanima i kronikama te složiti se s konstatacijom Ludwiga Eisenberga u *Velikom biografskom leksikonu njemačke scene XIX. stoljeća* — »Ostvarenja ove izvanredne pjevačice objave u savršene umjetnosti«.

Bečko školovanje na inicijativu Augusta Senoe

Milka Trnina rođena je 19. prosinca 1863. u Doljnjem Sipu, mlinarskom otočiću u Vezišću u Moslavini. Nakon očeve smrti preselila se u Zagreb i stekla solidnu naobrazbu u obitelji ujaka, hrvatskoga književnika i vladina savjetnika Janka Jurkovića i njegove žene Laure, koju je zvala »Teti-ca«, i koja će poslije postati njezina najvjernija prijateljica i pratilja na putu slave. Imala je trinaest godina kad je nastavnica u školi Hrvatskoga glazbenog zavoda otkrila nesvakidašnju ljepotu njezina glasa. Skrenula je na sebe pozornost već svojim prvim nastupom i August Senoa se zauzeo kod ujaka da je pošalje na školovanje u Beč. Upisala je studij pjevanja kod tada zacijelo najuglednijeg bečkog profesora pjevanja Josepha Gänsbachera i završila ga kao najbolja apsolutentica Konzervatorija. Još prije, 11.

šezdeset puta godišnje, nizala ulogu za ulogom. Uz Verdijeve Ameliju, Aidu i Leonoru u *Trubaduru*, Beethovenovu Leonoru u *Fideliju* (u Zagrebu je 1898. bila i njezina prva hrvatska interpretkinja), Mozartove Donnu Annu u *Don Giovanniju* i Groficu u *Figarovu piru*, u središtu njezina zanimanja bile su velike Wagnerove uloge. Prema popisu nastupa, koji je sastavio dr. Ivan Mirnik, razabire se da ih je u karijeri imala oko 1.200 u 65 uloga (a ne 85 kako se posvuda navodi). Toliko nastupa u djelima različitih stilskih odrednica i različitih vokalnih zahtjeva dokaz su ne samo iznimne nadarenosti, nego i savršenog vladanja pjevačkom tehnikom. U njezinu pjevanju nije bilo nijednog ružnog tona, pa su strogi londonski kritičari pisali da je »toliko lijepo da postaje ubitačno kao i Melbino«. A Melba je bila uzor vokalnog savršenstva.

Kostim nakon restauracije

pogotovo golem raspon izraza Kundry, i uspoređujući ih sa slikama tadašnjih primadona, upada u oči Trninina modernost. Nisu je uzalud uspoređivali s najvećom tragedkinjom onoga doba, Eleonorom Duse!

Prerani kraj

I kad je bila na vrhuncu, sreća se okrenula. U svibnju 1902. prehladila se i prehlada je uzrokovala bolest ličnog živca — *nervus facialis*. Liječenje nije bilo uspješno. Ipak se oporavila i nastavila nastupati, ali je osjećala da će svaka nova predstava biti borba za dokazivanje. Osjećala je da joj ton izmiče kontroli, da nije više savršena. Prema vlastitim riječima bila je *samo torzo koji prikazuje osakaćenu sliku nekadašnje ljepote*. Nije izdržala i povukla se.

Umrla je iznenada u Zagrebu 18. svibnja 1941. godine.

Skica Percyja Andersona

Wagnera nasuprot tzv. bayreuthskoj školi koja se temeljila na što većoj glasnoći. I Trnina i Callas bile su iznimne pjevačko-scenske osobnosti, vrhunske muzikalnosti i iskonskog temperamenta, pa su se uspjele nametnuti snagom svoje umjetnosti. Nakon njih, u svijetu opere ništa više nije bilo kao prije. Obje su rano započele karijeru i razmjerno je rano, u ranim četrdesetima, i završile. Osim toga, povezuje ih još nešto: obje su najveće interpretkinje svih vremena jednoga od najprivlačnijih opernih likova — Tosce. Ali tu ima razlike, u korist naše umjetnice: Puccini je bio nazočan Trnininoj Tosci u Londonu 12. srpnja 1900. Ona je njegovu operu lansirala u svijet šest mjeseci poslije njezine rimske praizvedbe, koja nije naišla na veći odjek. Bio je ozaren kad je nakon predstave usred prave bure oduševljenja s protagonistima izašao pred zastor. »Nijedna se Tosca nikada nije približila Trnininoj«, bila je poslije nekoliko godina izrečena najmjerodavnija, osobna skladateljska prosudba. Uspoređujući dalje, na Trnininu štetu ide sljedeće: umjetnost Marije Callas zabilježena je na tonskim zapisima i dostupna je, dok jedini tonski zapis nekoliko Trnininih tonova u Tosci ni približno ne može naslutiti kakva je pjevačica bila. Na tonskom zapisu Izolde, zbog istrošenosti ploče, njezin se glas ne da ni razabrati. Preostaje nam jedino listati onodobni tisak s neizmjenim hvalospjevima njezinu pjevanju, glumi, dramatskoj snazi, senzibilitetu, muzikalnosti, cjelokupnoj osobnosti, čitati što su o njoj pisali u esejima,

Milka Trnina kao Elizabeth u *Tannhuseru*

travnja 1882., debitirala je kao Amelija u Verdijevoj *Kraljevskom plesu*, koji se tada izvodio pod imenom *Čuvidski ples*. Na većinom vrlo povoljne osvrte, ali u kojima se redovito isticalo da je debi u tako zahtjevnoj ulozi čak i nepromišljen, Franjo Kuhač oštroumno je dodao: »Ali mladi orao kad prvi put pokuša uzletjeti ne leti oko gnijezda kao vrbac već se diže odmah u oblake.«

Vrtoglavi uspon

Trnina se doista vinula među oblake! Njezin je uspon bio vrtoglav. Tadašnjoj zagrebačkoj kazališnoj upravi nije bila dovoljno dobra pa je 1883. prihvatila angažman u Leipzigu te je preko Graza i Bremena 1890. godine došla u njemačko operno središte — Dvorsku operu u Münchenu. Nakon šest mjeseci dobila je naslov Kraljevske bavorske komorne pjevačice. Pjevala je mnogo, nastupala u prosjeku

Skica Percyja Andersona

Za Münchenom su došli Covent Garden i Metropolitan, tada najbogatije operne kuće koje su sebi mogle priuštiti angažman najvećih zvijezda onoga doba kojima se tada nije oskudijevalo. Trnina je bila jedna od najsjajnijih i najcjenjenijih. Diringenti su bili oduševljeni, partneri su joj se divili i poštovali je, kritika visoko cijenila i uzdizala, a publika obožavala. Svjesna snage svoje umjetnosti mogla se suprotstaviti Wagnerovoj udovici Cosimi. Cosima je nije voljela, no nije mogla da joj 1899. ne povjeri Kundry u *Parsifalu* u Bayreuthu, ali ju je proklela kad je dvadeset godina poslije Wagnerove smrti, 1903., Trnina »iznijela« Wagnerov svečani posvetni prikaz izvan Bayreutha, u Metropolitanu. U Metropolitanu je bila i prva Tosca. Dijelila je lorike za zacijelo najslavnijim pjevačem svih vremena Enricom Carusom. Gledajući njezine slike,

Kostim nakon restauracije

Trnina i Callas

Teško je zanemariti činjenicu da je Milka Trnina najveći umjetnik hrvatske glazbe. Kao narod skloni smo nekima pridavati epitet »najveći« i onda kad za to nema čvrstog uporišta, ali u slučaju Milke Trnine, ono je vrlo čvrsto i po svjetskim mjerilima.